

Když se řekne Togiany, asi jen málokdo bude vědět o čem je řeč, když řekneme Sulawesi, tak už většina asi vědět bude, no a když řekneme Indonésie, tak už bude vědět asi úplně každý. Ano, Togianské ostrovy jsou součástí indonéského ostrova Sulawesi. Turistický a potápěčský cestovní ruch si sem ale zatím v masové míře cestu nenašel a díky tomu je zde nádherný klid. Já jsem se byl na Togianech potápět již dvakrát, udělal jsem zde cca 50 ponorů a nikdy jsem zde nepotkal žádného dalšího potápěče kromě naší skupiny. Tato idylka ale určitě nebude trvat věčně...

TEXT A FOTO MICHAL ČERNÝ

NEOBJEVENÝ INDONÉSIE RAJ

Výhled z bungalovu v resortu na ostrově Waleakodi. No není to ráj?

Potápěči u horní střelecké věže vraku letadla B-24 Liberator

Togiany jsou prý jediné místo na světě, kde se můžete potápět na atolu, korálovém útesu a bariérovém útesu na jednom místě. Na velké ryby tu ale moc často nenarazíte. Togiany jsou spíše na „makro“, přesto je zde rozhodně na co se dívat, druhová pestrost je až neuvěřitelná, a bylo zde objeveno již několik endemických druhů. Pokud se budete dobře dívat, najdete při každém ponoru několik druhů nahožábých plžů, já osobně jsem zde viděl minimálně 30 různých druhů. Samozřejmě je pak nepřeborné množství malých korálových ryb, hojně jsou zde zastoupeny různé druhy bodloků, čtverzubců, hranobříčků, chňapalů, chrochtalů, ježíků, klaunů, klipek, kněžíků, netopýrníků, perutýnů, ploskozubců, pruhatců, pyskounů, sapínů, slizounů či dalších druhů. Na místě s písčitým dnem jsou hojně zastoupeny různé druhy hlaváčů, kteří střeží nory v písku vybudované slepými

krevetami, narazíme zde však i na hadaře či úhoře, a ti co mají vytrénovaný zrak, najdou i kambaly a mořské jazyky. Z děr ve stěnách útesu na nás často vykukují různé druhy murén, langusty a hlavně v noci pak spousta krevet či krabů. Hojně zastoupeni jsou zde i hlavonožci, ty jsme potkali hlavně na nočních ponorech. Olihně zjistily, že světla našich fotoaparátů a kamer oslňují malé rybky, které pak mohou snadněji ulovit, sépie velké zde dorůstají úctyhodných rozměrů a chobotnice je zde také zastoupena hned několika druhy, včetně nejmenší a nejjedovatější chobotnice kroužkované, tu jsem potkal v hloubce několik málo metrů přímo na domácím útesu, tzv. house reefu. Útesy jsou porostlé velkým množstvím jak měkkých tak tvrdých korálů, stoloví koráli a gorgonie zde pak mají v průměru i několik metrů, hojně jsou zde zastoupeny i různé druhy sudových hub.

Každé potápěčské centrum má několik potápěčských lokalit, které jsou většinou nedotčené destruktivními formami rybolovu, i když je také velmi zajímavé potápět se na lokalitě, kde byl k rybolovu používán dynamit, střídají se zde totiž pásy nedotčeného útesu s pásy se zcela zničenými korály, i na nich však již najdeme nový život. My jsme z resortu na ostrově Waleakodi často vyráželi na některý z útesů, na sever od ostrovů. Tyto útesy nemají žádná jména, ale jsou jednoduše očíslovány jako Reef I – VI, zde najdeme jak mělké korálové zahrady, tak strmé stěny padající do hloubky okolo 45 metrů. Zde se také dají potkat větší ryby, hlavně žraloci černoploutví. Z dalších živočichů jsme často potkávali rejnoky nebo karety, výjimečně pak i jedovaté mořské hady. Pomyslnou třešničkou na dortu je pak potápění na ostrově Una Una, je to sem z ostrovů sice trochu dál, ale za ten zážitek to určitě stojí. Nejzajímavější je lokalita nazvaná Apollo, kde se shromažďují barakudy, ty tvoří několikatisícové hejno, které krouží v hloubce od 45 do 20 metrů, potápění v tomto hejnu považují za jeden z mých největších potápěčských zážitků.

Kompresorové potápění

I místní se zde již léta potápějí, ale tak trochu jinak, než na co jsme zvyklí my. Na dřevěné lodi na hladině mají umístěný malý kompresor, na něj je připojená hadice, kterou má potápěč přivázanou na krku a strčenou do pusy, jen ti majetnější na ní mají připevněný druhý stupeň, aby se jim to lépe drželo v ústech, samozřejmě automatika „dává“ stále (pokud se kompresor neporouchá) a vzduch je hodně cítit po oleji a zplodinách, jelikož neprochází přes žádné filtry. A proč se takto potápějí? Samozřejmě za účelem vyděláním nějakých peněz, v hloubce 40–60 metrů sbírají mořské okurky (sumýše), které pak přes několik obchodníků putují až do Číny. Co s nimi pak Číňani dělají, mi žádný z potápěčů nebyl schopen říct, vlastně je to ani nezajímá, důležité je, že za to platí a to na místní poměry velmi dobře. Potápěč je schopen si za den vydělat to co jiní nevydělají za měsíc, ale práce je to víc než nebezpečná, z hloubky 40–60 metrů se totiž vynořují rovnou na hladinu bez jakýchkoliv dekompresních zastávek a to v té hloubce jsou i několik hodin. Když se vynoří, tak jim prý není moc dobře, většinou si prý musí jít lehnout a několik hodin pak spí, někteří však ochrnou a jiní zaplatí i daň nejvyšší. Proti dekompresní nemoci

dělají jedinou věc – potápějí se v noci, to prý dekomprese neohroží.

B-24 Liberator

Pokud vám nestačí potápění na útesech a máte rádi vraky, tak i tady si přijdete na své. Na jih od ostrova Togeana leží v hloubce okolo 22 metrů vrak letadla B-24 Liberator z 2. světové války. Letadlo zde nouzově přistálo po poruše motoru 3. 5. 1945, posádce se nic vážného nestalo a byla vyzvednuta Catalinou zhruba za 1,5 hodiny od nouzového přistání, v tu dobu se letadlo ještě stále drželo na hladině. Který motor měl poruchu, jde krásně poznat podle toho, která vrtule zůstala na svém místě, ostatní tři, které se točily, se při kontaktu s hladinou utrhly, tomu odpovídá i poloha ovládacích pák motorů v kokpitu. Vrak je velmi zachovalý, nechybí vrchní a zadní střílna, dá se bez problému vlézt do trupu, kde jsou stále natažená některá ovládací táhla a v kokpitu je i většina budíků. Vrak bohužel leží blízko mangrovů a viditelnost tedy nebývá moc dobrá.

Jellyfish lake

Nejznámějším mořským jezerem s nezhavými medúzami je určitě to na Palau, není však jediné, jedno se nachází i na Togianech. Objeveno bylo teprve před pár lety a to i přes to, že ho od moře a od jedné z nejhezčích pláží na Togianech (Karina Beach), dělí jen pár metrů. Stejně jako na Palau i tady žijí dva druhy medúz, rozšířenější je medúza zlatá, není to sice „medúzová polévka“ jako na Palau, ale i tak je to nezapomenutelný zážitek. V jezeře však nežijí pouze medúzy, jsou tu také sumýši, zavinutci, hlaváči i malé jehly. Potápění s přístrojem zde však není možné, dovolené je pouze šnorchlování bez ploutví, aby nedocházelo k poškozování medúz a celého tohoto křehkého ekosystému. Jezero je zatím volně přístupné (neplatí se žádný poplatek), místní vláda zde ale od loňského roku zainvestovala a vyrostla zde dvě nová mola (jedno v moři a jedno v jezeře), byla vybudována přístupová cesta přes skálu, která odděluje jezero od moře, na jejímž zlomu je postaven i altánek, do budoucna se tedy asi dá počítat s tím, že vstup sem bude zpoplatněn.

Další zajímavosti

Samozřejmě Togiany nejsou pouze o životě pod vodou, i na souši zde najdete spoustu dalších zajímavých věcí. Na ostrově Malenge

Kreveta císařská (*Periclimenes imperator*) na těle španělské tanečnice (český název šestižábroveč červený)

Klaun obojkový (*Amphiprion perideraion*), anglicky se mu říká pink anemonefish

Hlaváčovec velkolepý (*Nemateleotris magnifica*), oproti názvu se jedná o malinkatou ryбку

Olihně (*Sepioteuthis lessoniana*) jsme potkávali hlavně na nočních ponorech

Ježík černoskvrný (*Diodon liturosus*) v normálním (splasklém) stavu

je možné navštívit velkou netopýří jeskyni, která se nachází několik set metrů od pobřeží v džungli, každý se z ní vrací krásně „voňavý“. Zajímavým obyvatelem ostrovů je také krab palmový, který je největším suchozemským korýšem, může mít rozpětí nohou až dva metry. Jelikož má velmi chutné maso, býval hojně loven, dnes je chráněný a místní to kupodivu dodržují. Když budete mít štěstí, nalíčí na ně místní k dírák ve skalách kokos, abyste si je mohli prohlédnout, i když se většinou podaří chytit jen menší jedince, tak i z jejich klepet jde velký respekt. Velkým zážitkem je také návštěva osady mořských cikánů, kterou s větším ostrovem spojuje 2,5 kilometru dlouhý most. Ten byl původně celý dřevěný, když ale v roce 2014 neunesl hmotnost jednoho nejmenovaného stodesetikilového Evropana, který v něm vytvořil díru jak po bombardování, zjistili místní, že

dřevo asi není ten nejlepší materiál pro rozvíjející se turistický ruch. Vláda tedy nechala v druhé polovině roku 2014 postavit nový z větší části betonový most, který již unese i „normální“ lidi, takže by mi vlastně místní měli být vděční.

Geografie

Togiany leží těsně pod rovníkem v zálivu Tomini a jsou ze třech stran chráněny ostrovem Sulawesi, i díky tomu je zde moře velmi klidné a vlny jsou zde málokdy, navíc díky tomu se zde nestřídají období dešťů a sucha. Pro návštěvu i potápění jsou tedy vhodné prakticky v jakoukoliv roční dobu. Souostroví se skládá ze 7 větších ostrovů (Una Una – aktivní sopka, Batuda, Togian, Talatakoh, Malenge, Waleakodi, Waleabahi) a 49 dalších menších ostrovů a ostrůvků. Žije

zde jen asi 25 000 obyvatel, kteří jsou převážně muslimové. Celé ostrovy byly též vyhlášeny přírodní rezervací, na to však místní obyvatelé zatím příliš nehledí, a rybolov je pro ně zatím stále hlavním zdrojem obživy, bohužel se zde dodnes setkáte s lovem ryb za pomoci dynamitu (několikrát jsme to pod vodou slyšeli na vlastní uši) a dokonce i kyanidu.

Cesta

Hlavním důvodem malého počtu potápěčů i turistů je dopravní nedostupnost těchto ostrovů. Z Evropy sem cesta trvá prakticky tři dny. My jsme zvolili následující trasu: letecky přes Dubai do Jakarty (cca 18 hodin), dále pak let do Gorontala s mezipřistáním v Makassaru (cca pět hodin), následně pak přesun auty do přístavu v Marise (cca 4 hodiny) a nakonec cesta lodí na Togiany, dá se buď využít veřejný trajekt, který však jezdí pouze asi 2× týdně a jeho jízdní řád se velmi často mění, pokud tedy plánujete cestu několik měsíců dopředu, nedá se na jízdní řád spoléhat, my jsme si vždy pronajali soukromou loď (4–8 hodin podle typu a stavu lodě). Když k tomu připočítáte nějaké časy mezi jednotlivými lety a přenocování v Jakarta nebo v Gorontalu, dostaneme se na zmiňované tři dny. Letos na jaře bylo dokončeno letiště v Ampaně, které cestu na Togiany výrazně zkrátí, zatím sem však létá pouze jedna letecká společnost a to jen 2× týdně. Dlouhá cesta však rozhodně stojí za ten klid a pohodu, která na těchto ostrovech vládne a nerušené potápění, kdy máte korálové útesy jen sami pro sebe.

Ubytování

Žádné velké hotely na ostrovech nenajdete, bydlí se výhradně v malých resortech, které jsou však přímo na pláži, prostředí a výhled jsou tedy jak z ráje. Resortů na všech ostrovech dohromady je jen 14, další se ale budují. Zázemí pro potápění je však pouze asi na čtyřech resortech, my jsme vždy využili ten na ostrově Waleakodi. Většina resortů nabízí skromnější typ ubytování, bydlí se většinou v bungalovech pro dvě osoby, které jsou vybaveny postelí s moskytiérou, nějakou menší skříňkou, „tureckou“ toaletou a „indonéskou“ sprchou (velká nádoba se sladkou vodou a polévátkem), luxusnější bungalovy mají evropské WC a „normální“ tekoucí sprchu a to je vše, ale co víc tu vlastně člověk potřebuje? Podle mě nic, je to účelové, funkční a hlavně stylové. Nenajdete

Sépie velká (*Sepia latimanus*), tento druh poznáte podle žluté skvrny u oka

Nahožábrý plž *Chromodoris reticulata* – tento druh je zajímavý tím, že při páření vždy přijde o penis, do příštího páření mu však doroste nový

Ježík černoskvrnný (*Diodon liturosus*) se při ohrožení takto nafoukne

Účastníci letošního zájezdu s provozovateli resortu

K dispozici je samozřejmě i spousta čerstvého ovoce, když například dostanete chuť na kokos, stačí říct někomu z místních a ten vám pro něj vyleze přímo na palmu. Na to výborné jídlo po návratu domů vždy ještě dlouho se slzou v oku vzpomínám. Na ostrovech také není žádný bankomat ani platební terminál, je tedy nutné si s sebou vzít dostatečné množství hotovosti v místní měně (indonéská rupie), není totiž možné si zde ani vyměnit dolary a eura už vůbec ne. Není tu ani přístup k internetu a většinou ani signál na mobilní telefony, je to neuvěřitelný relax, když telefon po celý pobyt používáte maximálně jako budík a nejste neustále rušeni nějakým „pípáním“ vlastního telefonu. ■

zde ani žádné obchody, restaurace či zábavní podniky. Pokud si něco chcete koupit, většinou si to objednáte přímo na resortu a druhý den vám to přiveze zásobovací loď. Vaří se vždy přímo na resortu a jídlo je víc než skvělé, vše je čerstvé. Není zde totiž centrálně zavedená elektřina, resorty mají většinou diesel agregáty, které používají jen na pár hodin večer, aby si turisté mohli dobít

fotoaparáty, světla a trefili do svých bungalovů. Žádné potraviny tedy nejsou mražené, každé ráno z resortu vyjede loď k rybářům a přiveze čerstvé ryby nebo třeba chobotnice, ty se rovnou zpracovávají a servírují na stůl, jako příloha je vždy nějaká zelenina a samozřejmě rýže, vše samozřejmě přírodní, bez konzervantů, éček a dalších chemií, které v Evropě jíme prakticky každý den.